

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ואתחנן
מנחם אב ה'תשע"ח ב'שב"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

מדוע בכל שנה נקראת פרשת ואתחנן לאחר תשעה באב.
אופן הגיית האותיות אל"ף בי"ת וכו' כמסורת יהדות תימן יע"א.
שיטת לימוד צירוף האותיות אבג"ד הו"ז חט"י וכו', ומדוע סידרו אותם דוקא כך.
השלמה בעניין מגילת איכה שנכתבה עפ"י סדר אל"ף בי"ת, והסבר נוסף מדוע בפרק ב' ו-ג' האות
פ"א לפני האות ע"א.
צירופים נוספים לכ"ב אותיות התורה.
מוצא האותיות אחה"ע גיכ"ק וכו', ואופן הגייתם.
סדרים נוספים בצירוף האותיות.
מדוע בברכת את צמח דוד וכו' אומרים את המלה 'את' בצירי.
ביאור דברי מדרש תדשא, לגבי השאלה מדוע מגילת איכה נכתבה לפי סדר אבג"ד.
מדוע הפרק החמישי במגילת איכה אינו לפי סדר אבג"ד.
תמיהה על דברי אחד האדמו"רים שאמר כי בהצנעת ספר קינות משנה לשנה ישנה חוסר אמונה.
בתפילות תשעה באב, במלים 'הרגו על חלליהם', האם האות למ"ד הראשונה היא בשוא נע או נח.
דברים בשבח החוברת חן אשה על בעלה.
האם אפשר לקחת הלוואה בכדי לקנות תכשיט לאשה לחג, ומעשה שהיה בעניין זה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 456

השיעור מוקדש

להצלחת ידידנו הרב אוהד בן רבי שמעון נהארי יצ"ו,
ולהצלחת כל משפחתו ברוחניות ובגשמיות.
המקום ברוך ימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה,
ויזכו לרוות נחת מכל ילדיהם שיחי, אבי"ר.

להצלחת ידידנו הרב אוהד בן רבי שמעון נהארי יצ"ו, ולהצלחת כל משפחתו ברוחניות ובגשמיות. המקום ברוך ימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, ויזכו לרוות נחת מכל ילדיהם שיחי, אכ"ר.

מדוע בכל שנה נקראת פרשת ואתחנן לאחר תשעה באב.

פרשת ואתחנן, קבועה תמיד אחרי תשעה באב. לא לפני ת"ב, ולא שתי שבתות לאחר מכן, אלא מיד לאחר ת"ב. השבת הראשונה שפוגעת, היא פרשת ואתחנן.

כבר הקדמונים קבעו את סדר העיבור של כל ימות השנה, והם עשו סימנים, כגון לפני פסח, 'פִּקְדוֹ פִּסְחוֹ', דהיינו פרשת צו, שהיא 'פִּקְדוֹ', ואז 'פִּסְחוֹ'. ויש 'סִגְרוֹ – פִּסְחוֹ'. פרשת מצורע, שהוא נקרא בארמית סגירא. הדבר תלוי, האם השנה היא מעוברת, או שהיא שנה פשוטה.

אותו הדבר, עשו סימן לגבי פרשת ואתחנן, 'צומו ויצלו'. דהיינו, תצומו ותתפללו. תרגום המלה ואתחנן, הוא יצליתי.

הסיבה שקבעו את פרשת ואתחנן לאחר תשעה באב, היא לא רק בגלל הסדר הטוב, שע"כ מסודרים כל הפרשיות, כדי שנתחיל את התורה מחדש בשמחת תורה, שהרי מסיימים את התורה ומתחילים אחרי כן פרשת בראשית. כל עניין הפרשיות המחוברות, מה מפרידים ומה מחברים. אלא ישנן גם סיבות לכך. כי לפעמים היו יכולים לעשות באופן אחר, היה אפשר לשנות כמה פרטים. אבל נדבר כעת רק לגבי העניין שלנו, לא ניכנס כעת לפרשיות האחרות, כיון ששם ישנן סיבות בפני עצמם, וישנם כמה וכמה טעמים, וכעת לגבי נ"ד אדבר בעז"ה על שני טעמים.

מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים [חלק א', סדר קביעות שנים, דף ק"צ ע"ב] כותב כך, לעולם קורין בשבת

שאחר תשעה באב זה הסדר. דהיינו פרשת ואתחנן. וסימן, צומו וצלו. פירוש 'צומו' סימן על תענית ט"ב, ו'צלו' סימן על ואתחנן, שתרגומו וצליתי.

הטעם הוא, כיון שכתוב בפרשת ואתחנן [דברים ד', כ"ה-כ"ו], כִּי תוֹלִיד פָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֹתָם בְּאֶרֶץ וגו', הַעֲיִדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן מִהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ וגו' [מרן שליט"א אומר זאת ב'כינוי': אבוד יאבדון מהר]. דהיינו, הקב"ה עשה חסד עם ישראל, שהגלה אותם שנתיים לפני הזמן. כי אם היה מתקיים הפסוק 'ונושנתם', שהוא בגימט' שמונה מאות חמשים ושתים שנה, היה מוכרח לקיים מ"ש אחר כך בתורה, שח"ו יכלה אותם, 'אבוד יאבדון'. אבל הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הקדים את הזמן, וממילא לא חייב לקיים את הפסוק השני. לכן קבעו זאת, בכדי שנתעודד, שנכיר בחסדיו של הקב"ה, כמה הקב"ה אוהב אותנו.

התחלנו כעת להפטיר 'שבע דנחמתא', נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי [ישעיהו מ', א'], וְתֹאמַר צִיּוֹן [ישעיהו מ"ט, י"ד] וכו'. ישנן שבע נחמות. לגבי פורענותא, זה תלת. אבל לגבי נחמתא, זה שבע.

כך מהרי"ץ אומר, וטעם שמדקדקים לקרות ואתחנן אחר ט"ב, כדי שנכיר חסדיו יתברך. מקודם אמרנו, שהדבר מעודד אותנו, אבל אפשר לומר זאת בכמה סגנונות. בכל אופן, מהרי"ץ נקט כך. שהגלנו לסוף תת"ן שנים, ומיהר שתי שנים קודם, כדי שלא יתקיים 'כי אבד תאבדון'.

בספר עבודת ישראל [סוף פרשת דברים, דף קל"ט], כתוב טעם אחר. וגם כי בת"ב אסור ללמוד תורה, ועליו נאמר הפרו תורתך. לכן תכף אחריו קורין פ' ואתחנן, עם עשרת הדברות, להתחיל התורה ולקבל עול מלכות שמים מחדש.

דבר ראשון, צריך לדעת איך הוגים את אותיות אבג"ד וכו'. לכן, אתחיל בכך. כפי שאבותינו לימדו במסורת.

לגבי האות אָלֶף, במבטא האשכנזי אומרים 'אָלֶף', בקמץ. לא משנה. גם בעברית כיום אומרים 'אָלֶף', ואצלינו התימנים אומרים 'אֶלֶף'. ובגלל שהמבטא שלנו, אינו מבדיל בין סגול לבין פתח, קשה לדעת מהו הניקוד? האם זהו פתח ופתח, אֶלֶף. או שזה סגול וסגול, אֶלֶף. תכף נראה, למאי נפקא מינה. בכל אופן, הביטוי הוא אֶלֶף. זה מה שנמסר.

אח"כ האות בֵּי"ת, והאות גִּמְלָל, אי נמי גִּמְלָל. והאות דָּלָל. לא דָּלָת, אלא דָּלָל. אמנם כאשר לומדים בספרים, אומרים דָּלָת, כגון דָּלָת שלתפילין, אבל זאת אינה המסורת מדור-דור. כי כאשר למדו בספרים, אשר נדפס בהם דל"ת, אז קראו דָּלָת. וכיו"ב בעוד אותיות. אבל למעשה נראה, לגבי האותיות בֵּי"ת ודָּלָל, שזוהי המסורת הקדומה. ישנם כאלה החושבים, לא. נכון שכך המארי מלמד, אבל זאת אינה שפת תלמידי החכמים. אולם זאת טעות. הרי הרמב"ם בפרק ו' מהל' יסודי התורה הלכה ב', וכן בהלכות תפילין [פרק ג' סוף הל' א'] ובעוד מקומות, ג"כ כתב דָּלָל, בנוסחאות המדוייקות. וע"ע ב'אחרית דבר' שבסוף ספר שופטים להרמב"ם מהדורת פרנקל החדשה ה'תשע"ז דף ל"ב. ואף לגבי האות בֵּי"ת, הרי הדבר ג"כ כתוב כבר בקדמונים, כגון בספר אותיות דרבי עקיבא, וכן במדרשי חכמי תימן ושאר הארצות. רואים שכתוב שם בֵּי"ת. לגבי תיבת 'בראשית', למשל.

יכול להיות, שבעצם הכל הולך אל מקום אחד. הרי בֵּי בלשון ארמית, זה בֵּית, כנודע. וכגון, תנא דְּבִי רבי ישמעאל, דהיינו שכך שָׁנו בבית מדרשו של ר' ישמעאל. המלה בֵּי, היא בלשון"ק בעצם בית. בכל אופן, הדברים בגדר 'פירושים', אבל העיקר שנדע מה היא הקריאה המקובלת. גם לגבי האות דָּלָל, [בפיוט יראים

כבר יש בתורה את עשרת הדיברות, בפרשת יתרו, וכעת אנחנו ב'משנה תורה', משה רבינו ע"ה חוזר על עשרת הדיברות, אבל בכוונה קבעו שיקראו זאת בשבת שאחרי ת"ב, כיון שבתשעה באב אסור ללמוד תורה. האמת היא, כי ישנה בכך מחלוקת בספרי הפוסקים. הדבר לא כ"כ פשוט. גם לגבי ת"ב, וגם לגבי שבעת ימי האבל, לא אליכם. האם פירושו שאסור ללמוד תורה, ומה שקוראים כגון איוב וירמיהו וכו' כל הדברים שהתירו לקרוא, פירושו שזאת מותר. או דילמא, שהאדם חייב בתלמוד תורה, אלא שהתלמוד תורה צריך להיות בדברים האלה, אבל זה לא שהוא פטור מתלמוד תורה. אבל ישנם הסוברים, כי ביום הזה אין חיוב לתלמוד תורה, כי פְּקוּדֵי יְיָ יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְּחֵי לֵב [תהלים י"ט, טז]. ואם אתה רוצה ללמוד, מותר רק את הדברים הללו. אבל אם האדם מתבטל, הוא לא עושה ח"ו עבירה, אין בכך שום פגם או חסרון.

בכל אופן, בעל עבודת ישראל נוקט, שהדבר אסור. לא ניכנס לכך כעת, ויש לדון גם בעוד כמה פרטים, אבל אני אומר רק את הרעיון. עשרת הדיברות, בכדי לקבל את התורה מחדש.

אופן הגיית האותיות אל"ף בי"ת וכו' כמסורת יהדות תימן יע"א.

בשיעורים הקודמים ושיעור מוצש"ק פינחס ה'תשע"ח דיברנו לגבי מגילת איכה, שהיא מיוסדת עפ"י סדר אל"ף בי"ת. לכן אמרתי, כי אם העניין הוא לקבל את התורה מחדש, ברצוני להתחיל כעת מאל"ף בי"ת. בכדי להעביר ולהנחיל את המסורת המדוייקת של הקריאה. את אותיות אל"ף בי"ת וכו' ממש, כפי שאבותינו לימדו את הילדים. כיון שלצערנו, הדור הזה כבר נתבלבל. בבתי הספר מלמדים בשיטות אחרות, ובשינוי גדול מן המסורת שלנו. לכן ברצוני להדגיש כמה וכמה דברים ולהסבירם.

שלחנני שעה דך שוקד על דל. שהוא שוקד לדפוק על דלתך. דל"ת היינו ד"ל. מסתברא שבעצם זה אותו הדבר.

אח"כ האות ה"א. ויש שנכתבת ה"י. צריכים לדעת, לצערינו היום בשפה העברית לא יודעים לדבר, ואומרים ה"י, כיון שישנה את האות יו"ד בסוף. אצלם זה כך במבטא, לפי האשכנזים, כמו לגבי המלה 'לפני', שהציר"י מוציא יו"ד. הם מבטאים כאילו יש כאן אות יו"ד, גם אם אין. אבל זה צריך להיות ה"א. וגם אם כותבים ה"י, הקריאה לא משתנה כלל ועיקר. אותו הדבר לגבי האות פ"א. פ"י. לא פ"י, בהוצאת היו"ד.

לאחר מכן, וי"ו, ואח"כ זא"ן. לא זי"ן, אלא זא"ן. אותו הדבר בהמשך, לגבי האות עא"ן. גם לכך ישנם מקורות, כפי שאמרנו מקודם. מי שיעיין בספר בתי מדרשות, יראה זאת שם.

אח"כ האות חי"ת, אני מדגיש גם את הביטוי הנכון, חי"ת, לא חית בתיו רפויה, אלא חית, עם דגש.

אח"כ האות טי"ת, ואח"כ האות יו"ד. לא יו"ד, ולא יו"ד, אלא יו"ד. אנחנו אומרים כך גם בפיוט בר יוחאי, יו"ד חכמה קדומה. שמעתי שישנם כאלה האומרים יו"ד, אבל נראה לי שהדבר מוזר, שזה יהיה יוצא דופן מכל האותיות, אשר עושים אותם דגושים בסוף.

אח"כ פא"ך פפופה, פא"ך פפופה. אומרים בקיצור, פ"א פפופה. אח"כ ל"מ"ד. אי נמי ל"מ"ד. אח"כ מפתוחה, זהו קיצור של מ"ם פתוחה. מסתומה, מ"ם סתומה. אח"כ נו"ך פפופה, נו"ך פפופה. סמ"ך, לא סמ"ך. עא"ן, ולא עי"ן.

שוב הפעם, שלא יחשבו שיש בכך איזה חיסרון וכדומה. האמת היא, שאפשר להאריך על כך, אבל עכ"פ הדבר הוא מבוסס.

אח"כ האות פ"א פפופה, פ"א פפופה. צא"ד פפופה, צא"ד פפופה. אח"כ קו"ף, לא קו"ף אלא קו"ף. אצלינו התימנים, קו"ף זאת חיה ידועה הנקראת כך, 'הקופים'.

ובסוף, רי"ש, שי"ן, תי"ו.

זהו המבטא של האותיות, כך המארי מלמד את הילדים.

מי שיש לו שאלות או הערה הנוגעת לגופו של עניין, שיאמר כעת, כי אינני רוצה שיצאו מכאן עם חוסר הבנה, שלא ישליכו לגבי דברים אחרים.

שאלה מהקהל: כאשר עושים 'מילוי' של אותיות, עושים עא"ן או עי"ן?

תשובת מרן שליט"א: למשל, ישנו 'צירוף' לגבי הפסוק [שיר השירים ה', ט"ו] מְסֻדָּים עַל אֲדָנֵי פֶז, ישנו רמז נפלא, שכל אותיות התורה 'מיוסדים' על אדני פז, כי במילואים יוצא תמיד פ"ז, וזה יכול להיות גם עם אל"ף וגם עם עא"ן. זה יכול להיות בשתי האפשרויות. זה מובא בס' תיבת משה, ועוד ספרים. הרחבתי ע"ז בנפלאות מתורתך הפטרת לך-לך. גם בספרי הקבלה, הרי ישנם צירופים של שמות הוי"ה ב"ה, ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, כמה צירופים בכמה אופנים. פעם עם ה"א, דהיינו ה"ה. ופעם עם יו"ד, דהיינו ה"י. או אל"ף, דהיינו ה"א. ישנו שם עם יו"ד, וישנו שם עם אל"ף וכו'. נראה שהכל נכון, אלו ואלו דברי אלהים חיים.

שאלה מהקהל: ב"ף פשוטה, או ב"ף פשוטה?

תשובת מרן שליט"א: המארי מלמד, 'בא פשוטה'. אינני יודע מדוע. כך לימדו, 'בא פשוטה'. כאשר מלמדים את האותיות, אומרים משום מה 'בא פשוטה'. היה צריך לומר 'בא פשוטה', אבל אין לי זאת 'בלשון', כיון שלא לימדו כך. אבל זה מה שנראה שהיה צריך להיות. בקיצור, צ"ל ב"ף פשוטה. רק שחיברו זאת ביחד. כמו מפתוחה. זה שגור כך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נכדי שיחי' סיפר לי לפני כמה שבועות, כמסיח לפי תומו, כי אצלם בתלמוד תורה – אשכנזים – הילדים נתבלבלו, לא ידעו מה קודם למה, סמ"ך או עי"ן? הם התווכחו, זה אומר בכה וזה אומר בכה. אמר להם נכדי שיחי', אגיד לכם זאת בתימנית, ואתם תדעו. אמר להם, תגידו אחרי, אבג"ד הו"ז חט"י וכו'. הם התלהבו, ממש מצויין, כעת אנו לא מתבלבלים. דהיינו, כאשר אתה עושה מן האותיות מלים שלימות, יותר קל לזכור את סדר האותיות.

לכן אמרתי, כי לפי השיטה הזאת שלמדנו, פְּךְ לְמִם נִסְעַ פְּךְ צִיץ קִרְשִׁית, לא מפרקים זאת יותר מדאי, נ"ן ס"ע פ"ף צ"ן, כיון שאחרת ג"כ אפשר להתבלבל מה קודם, פ"ף או ס"ע. אבל כאשר אתה עושה זאת במלים שלימות, למרות שאין להן פירוש, הדבר נקלט בזכרון היטב.

בכל אופן, אותו חכם המובא בחומש תורה קדומה [בראשית דף 46], הוא מסביר זאת עפ"י הסוד, כי בכל צירוף, כגון אבג"ד, יש בכך רמזים, שמות קדושים. הוא היה בקי בסודות הקבלה וגמטריאות וכו', והוא עשה חשבון. נראה כי הדברים הם מדעתו. הוא מחבר הספר פרי צדיק, וכן זבחי אלהים על הלכות שחיטה, וכן שערי קדושה על הלכות טהרה. רואים זאת גם בספריו, שהיה לו יד ושם בתורת הקבלה. אז הוא התעמק בכך, ומצא כי מכל חיבור יוצא שמות קדושים. כגון, כ"ך, יש בכך שמות מסויימים, וכן למ"ם וכו'. לדידן, אפשר אולי לחשב ולעשות צירופים אחרים.

יכול להיות, שישנו הסבר אחר לכך, אבל זה כבר חידוש גדול. הסיבה שעשו את הצירוף הזה, כי אכן הסדר שאנחנו אומרים אינו כ"כ פשוט.

הרי אמרנו בזמנו, כי במגילת איכה, בפרק ב' ובפרק ג', האות פ"א היא לפני האות עא"ן. והבאנו את מה שאמרו על כך חז"ל במדרש,

שיטת לימוד צירוף האותיות אבג"ד הו"ז חט"י וכו', ומדוע סידרו אותם דוקא כך.

אח"כ מלמדים את הסדר, עם חיבור אותיות. יש בכך כמה שיטות. אומר לכם בהתחלה את השיטה כפי שאני למדתי, כפי שלימד אבא מארי זצ"ל, ומה-גם כי חושבני שזה הכי טוב והכי נוח.

ההתחלה היא, אַבְגִּיד הוֹז חט"י. עד כאן כולם לימדו כך, אבל מכאן והלאה ישנו הבדל, ואומר כפי מה שאני למדתי. פְּךְ לְמִם נִסְעַ פְּךְ צִיץ קִרְשִׁית. ישנה שיטה אחרת, פְּךְ לְמִם נִסְעַ פְּךְ צִיץ קִרְשִׁית. ויש מי ש'מפרק' זאת עוד יותר, הדבר מובא כך בחומש 'תורה קדומה' במהדורה עם פרש"י המנוקד [מדף 46], וגם לפי הפירוש המובא שם מאת חכם אחד, מהר"י עוזירי – תכף נראה זאת – מוכרח להיות שהדבר הוא כך. דהיינו, חוץ מההתחלה, אבג"ד הו"ז חט"י, ההמשך הוא, פְּךְ לְמִם נִסְעַ פְּךְ צִיץ קִרְשִׁית.

עלינו להבין, מדוע צריכים את לימוד צירוף האותיות, אבג"ד הו"ז חט"י וכו'? גם צריך להבין, למה צירפו דוקא כך? הרי היה אפשר לעשות, אב"ג דהו"ז וכו'. מדוע זה דוקא כך?

ומי אמר, שזה חט"י? בגלל שזה דומה למלה חֲטִים? הרי היה אפשר לומר, חט"י. כפי שבהתחלה אומרים אַבְגִּיד הוֹז, היה צריך להמשיך אותו הדבר, חט"י?

אבל נתחיל קודם לברר, מדוע בכלל צריך את כל צירופי האותיות הללו?

לכאורה, נלע"ד כי אפשר לומר שני הסברים לדבר. א' פשוט מאד, כאשר מלמדים ילדים את סדר האותיות, הם עלולים להתבלבל בסדר. אל"ף ביי"ת גימ"ל דל"ת ה"א ו"א זא"ן חיי"ת טי"ת וכו'. מה קודם, חיי"ת או טי"ת? טי"ת או חיי"ת? וכן למ"ד מיי"ם נו"ן סמ"ך עא"ן וכו'. עלולים להתבלבל.

כי זהו בגלל חטא המרגלים אשר 'אמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם'. אבל, שבעים פנים לתורה. כנראה, שאכן היתה שיטה אחרת שהסדר הוא כך, שהאות פ"א היא לפני האות עא"ן. כמו כן, לגבי האות זא"ן וחית"ת. חידוש גדול ועצום שלא נשמע.

השלמה בעניין מגילת איכה שנכתבה עפ"י סדר אל"ף בי"ת, והסבר נוסף מדוע בפרק ב' ו-ג' האות פ"א לפני האות עא"ן.

לפריזה מובן, מדוע קבעו את הסדר הזה, ללמדך כי למרות שישנה שיטה אחרת, שיטה זו היא העיקר. לכן קבעו, הו"ז חט"י נס"ע פפצ"ן, בכדי שלא יתבלבלו מהשיטה השנייה. כי כאשר שומעים שיטה אחרת, בודאי שהדבר יכול לגרום בלבול.

שאלה מהקהל: דבר זה הוא מן הקדמונים?

תשובת מרן שליט"א: כן. על כך נאמר, אַמְתּוּ מֵאֲרֵץ תִּצְמַח [תהלים פ"ה, י"ב]. הדבר נתגלה, כאשר חפרו בכל מיני מקומות, מצאו כתבים מהתקופות העתיקות. לא שאני סומך על דבריהם, אבל על הדברים מצד עצמם. אם דבריהם נכונים, אזי יש לנו הסבר נוסף, מדוע במגילת איכה הסדר הוא הפוך. רק לא מובן, מדוע בפרק א', הוא הלך לפי הסדר השני, ובפרק ב' ו-ג' הלך לפי הסדר הזה.

שאלה מהקהל: מה לגבי האלפא ביתא שבספר תהלים?

תשובת מרן שליט"א: בדרך כלל, האלפא ביתא המקובל, הוא כפי הסדר המקובל. זה מה שברצוני לומר. זהו הסדר. ישנה דעה אחרת, אבל זה לא להלכה. ברם אי אפשר להכחיש, שישנה שיטה אחרת. היתה דעה אחרת. אולי גם דבר זה הוא בבחינת 'אלו ואלו דברי אלהים חיים'. מסתמא יש בכך איזה עניין, איזה סוד. לא סתם ישנם חילוקי דעות. לא כל דבר שכחו, מתוך שכחה. מסתמא יש לכך איזה הסבר, אם

היינו יודעים. אבל המציאות היא, שישנה דעה כזאת. אם זאת טעות, או שזאת דעה, זה קמי שמיא גליא.

לפי דברי אלה אשר חשפו זאת, הדבר הוא מתקופת השופטים, וכנראה זה הכי ישן שמצאו. כתוב וסיני, קובץ פ"ט, עמ' קכ"ט ק"ל כך, נתגלה סדר אלפביתי השופטים (מן המאה ה"ב לפנה"ס), שהוא האלפבית הקדום ביותר, הידוע עד היום בכתב הקווי בסגנון פרוטר כנעני, סדר אותיות הא"ב נמצא בשורה התחתונה של אוסטרקון שנתגלה ב"עזבת צרטה", אינני יודע היכן המקום הזה, הוא אתר חפירות המרוחק כשלשה ק"מ מתל אפק, וסמוך לכפר קאסם. אם כן זה על יד ראש העין.

בשורת אותיות הא"ב (הכתובה משמאל לימין), גם זה מוזר, בולטות ב' סטיות מעניינות מסדר הא"ב המקובל. האות החית"ת קודמת לזא"ן, ופ"א קודמת לעא"ן.

הדבר פלא עצום. אפילו במגילת איכה, אין דבר כזה שתהיה חית"ת לפני זא"ן. אבל צריך לדעת זאת. אולי בס"ד יתגלה בעתיד פשר דבר זה.

גם בצפון סיני, בחפירות כונתילת עגריד, נמצא כד ועליו כתובת של מלים עבריות (בכתב העברי הקדום), וכן סדר א"ב, בו קודמת פ"א לעא"ן. מצאו כד, ועליו את סדר האותיות, והאות פ"א לפני האות עא"ן.

שאלה מהקהל: אולי בגלל זה, ירמיהו הנביא עשה את הסדר במגילת איכה, בפרק הראשון עא"ן לפני פ"א, בכדי שלא יחשבו שהשיטה שלו היא כך. ומה שאח"כ בפרק ב' ו-ג' זה כך, הטעם אינו אלא מפני הסיבה שהמרגלים אמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם.

תשובת מרן שליט"א: טוב, זאת אפשרות. יכול להיות. כי לכן הוא הקדים זאת בפעם

בצורת האמירה. אפשר לקרוא מהסוף להתחלה, אבל אין לנו זאת במסורת הקריאה, כי מסתמא גם בכך ישנו עניין.

למשל, יש את הצירוף של האות הראשונה והאות האחרונה. בשפה העברית, או בעדות אחרות אני שומע שאומרים, אֶת בִּשׁ. אבל אצלנו אומרים, אֶת בִּשׁ. האלף בצירי, לא בקמץ. נוכחתי לראות, כי בכל המקומות בקהילותינו הדבר כך. דהיינו, זאת מסורת. אֶת בִּשׁ גִּיר דִּקֶּה הִיץ וְיָעַץ חִס טָעַן יִם פֶּל. לא פֶּל, בקמץ, אלא פֶּל בחולם. והסיבה לענ"ד היא, כי תמיד המלה פֶּל, היא נסמכת. כגון, פֶּל־הַדָּבָר [שמות י"ח, כ"ב]. אבל פֶּל, זה כאשר היא מלה נפרדת. כאשר המלה פֶּל, מחוברת עם מקף, משתנה ניקוד המלה. אותו הדבר, לגבי המלה אֶת. אם זאת מלה בפני עצמה, מוטעמת, לא משנה אם הטעם מחבר או מעמיד או מפריד, אזי המלה מנוקדת אֶת. אולם כאשר המלה אֶת מחוברת במקף, הניקוד שלה הוא אֶת.

לכן המלה האחרונה היא פֶּל, כי אין לכך המשך. אינו יכול לומר, יִם פֶּל, כיון שאם הניקוד הוא פֶּל, אזי צריך לומר עוד מלה אחרי זה. לכן הגירסא פֶּל.

כנראה אגב כך, אני אומר זאת סתם בתורת פשט, זאת הפשטות, המלה אֶת היא המלה הראשונה, עשו אותה כמו המלה האחרונה. אבל לא אמרו, אֶת, אלא אֶת, בכדי שתדע שבעצם זאת אינה מלה.

אותו החכם מסביר [הובא בחומש תורה קדומה] עניינים עפ"י הסוד, רמזים עמוקים מאד, וכיון שאולי לא כלכך יבינו את הראשיתיות, אקרא קצת מדבריו. השם החמישי, לָמִם, כך לפי שיטתו, מספרו ק"י. כלומר מאה ועשר. ועם האותיות, קי"ג. עוד שלש. ה"ל יב"ק שהוא סוד הוי"ה ואדנות. כנראה הראשיתיות ה"ל, הוא 'הרי לך', יב"ק. הרי ישנו שם קדוש כזה.

הראשונה, לאפוקי מהם. לא שהוא סובר כי הסדר פ' לפני ע', אלא מטעם אחר. אבל, ישנם שבעים פנים לתורה.

שאלה מהקהל: אבל ההסבר השני הוא לא מתאים עם דברי חז"ל.

תשובת מרן שליט"א: כבר ידועים דברי התוספות יו"ט, ואור החיים בהקדמת פירושו לתורה, שכל דבר דלא נפק"מ לדינא, אפשר לומר פירוש נוסף, אפילו שחז"ל אמרו באופן אחר. יתכן אם כן שירמיהו רצה לכתוב לפי שתי השיטות, בבחינת [הא דברכות דף ט"ל ע"ב] ירא שמים יוצא ידי שניהם. בכל אופן מעין זה.

צירופים נוספים לכ"ב אותיות התורה.

לגבי כל הדברים שאני אומר לכם, כך המארי לימד, את כל הצירופים הללו. האמת היא, כי ישנם הרבה צירופים של כ"ב האותיות. הרי כ"ב האותיות שלנו, הן לא איזה הסכם של בני אדם, שבכדי לדבר, שיבינו איש שפת רעהו, כתבו ועשו את סדר האותיות, כפי שהוא לגבי הכתב של אומות העולם. האותיות של תורתנו הקדושה, הן בבחינת מים שאין להם סוף, דרשות ורמזים. הקב"ה ברא את התורה בכ"ב אותיות. יש בכך דברים גבוהים מאד. אולי בהמשך או בהזדמנויות אחרות נוסיף עוד כמה פרטים בעניין זה.

בכל אופן, לימדו את הצירופים הללו, כפי שאומר עוד מעט. וישנם עוד צירופים אחרים, שלא לימדו אותם. א' כיון שאי אפשר להעמיס על הילדים כ"כ הרבה. אבל גם מפני, שאין לזה סוף. אפילו את הצירוף מהסוף להתחלה, לא לימדו. דהיינו, תשר"ק צפ"ע"ס נמל"ך וכו'. אינני יודע כיצד להגות את הצירופים הללו, אין לי את זה בלשון, כיון שלא למדנו זאת. חושבני כי אף אחד לא לימד זאת. ואולי גם שסדר תשר"ק, הוא רק לעתיד לבוא. והיה גם לפני בריאת העולם, כנזכר במדרש. לכן אינני יודע כיצד לומר זאת, כי חושבני שישנה גם חשיבות

ולגבי א"ת ב"ש הוא כותב כך, דע שזה הסדר של א"ת ב"ש, הוא קישור אלפא ביתא דמלכות עם אותיות א"ב של יסוד. ויראה לי שהאל"ף מאותיות אבג"ד דיסוד וכו'. הבניין הראשון הוא א"ת, האל"ף זה אחד, ואחד עולה י"ד עם הכולל. אם תעשה את החשבון של המלה אח"ד, זה יוצא שלש עשרה, ועם הכולל זה ארבע עשרה.

והתייז במילואו תיזו כזה, עולה ב"ק עם ג' אותיותיו כמניין אח"ד. למי שקורא זאת, לא ברור מה פירוש המלה ב"ק. כנראה הוא מתכוון, 'במספר קטן'. 'עולה במספר קטן עם שלש אותיותיו מניין אחד'. מי שיעיין בדבריו, יראה כי אלו מים שאין להם סוף.

בכל אופן, הדבר בא להסביר כי יש בזה עניין, אלו אינם סתם חשבונות, האות הראשונה והאות האחרונה, אלא יש בכך כמה פנים לפנים הנראים.

ישנה צורה נוספת שלימדו, אַח"ס בְּט"ע גִּי"ף דְּכ"ץ הֶל"ק וּמ"ר וְנִשְׁתַּת. זאת האות הראשונה והאות השביעית. כך הדפס זאת שם הרב יפ"ה בתורה קדומה, ושמעתי אמנם שישנם כאלה הגורסים כך, אבל לא למדנו כך, ונראה לי כי יותר מדויק הוא כפי שאנחנו למדנו. אנו למדנו, אַח"ס בְּט"ע גִּי"ף דְּכ"ץ הֶל"ק וּמ"ר וְנִשְׁתַּת. הכל פתח. משום מה, ישנם כאלה העושים חלק מהם עם שוא, אַח"ס בְּט"ע, דְּכ"ץ. אינני יודע, מדוע? למה האחרונים הֶל"ק וּמ"ר, והראשונים עם שוא. בשלמא לגבי אִי"ק בְּכ"ר, כך הוא כל המשקל, כמו דְּצ"ף עַד"ש. אבל אני למדתי, שהכל בפתח. הדבר נראה יותר, כיון שזה משתווה.

גם צירוף זה, אינו סתם. יש בכך עניינים. כידוע, רש"י אומר במסכת פסחים [דף ה' ע"א] שני פירושים, לגבי מהיכן יודעים שהחמץ אסור מן התורה מהשעה השביעית. והוא כותב, כי באח"ס בט"ע, האותיות 'אך ביום הראשון', זה

מתחלף, זה ח"ס, דהיינו חצי. אני אומר את הדברים בקצרה, רק בכדי להזכיר.

ישנו צירוף שהוא יותר מפורסם, אִי"ק בְּכ"ר גִּל"ש דְּמ"ת הֶנ"ף וְס"ם זַע"ן חֶפ"ף טְצ"ץ. זה בכדי לדעת, את המספר הקטן ואת המספר הגדול. אִי"ק היינו, אחד, עשר, מאה. וכן בכ"ר, שתיים, עשרים, מאתיים. גל"ש, שלש, שלושים, שלש מאות. וכן עזה"ד.

הערה מהקהל: יש שיר כזה בדיואן.

תשובת מרן שליט"א: נכון, 'שרד מנאמי'.

שאלה מהקהל: גם בצירוף זה, אומרים בשוא ולא בפתח, כגון וְס"ם?

תשובת מרן שליט"א: כן. מסתבר להשוות אותם. אבל אני לא אומר זאת מסברא ידי, אלא כך למדנו.

שאלה מהקהל: אם מדברים הללו ישנם סודות, בשביל מה לימדו את הילדים את כל הצירופים הללו?

תשובת מרן שליט"א: לא הסבירו זאת לילדים, רק שיננו להם זאת. הילדים ידעו זאת בעל פה, אינני יודע האם הסבירו להם מה זה, אולי הסבירו קצת, אבל העיקר שידעו שישנו צירוף כזה. וזה לא רק סודות, גם דרשות ופשטים, ואפילו הלכות. כי בתורה, ישנן לפעמים מלים, שנדרשות באופן נוסף. זה כמו צופן. כי אם תחליף אותה, תתקבל מלה אחרת. למשל, 'אנא בכח גדולת ימינך וכו', זהו שם בן מ"ב אותיות, אב"ג ית"ץ קר"ע שט"ן וכו'. ואח"כ אומרים, 'אל נא קרב תשועת מצפיך וכו', שזה שם בן כ"ב אותיות, אנקת"ם, פספסי"ם וכו'. זה יוצא מברכת כהנים, אבל בחילופים. כתוב בתורה, יברכך יי' וישמרך. האות יו"ד, מתחלפת באות כזאת. וחלק מן האותיות, מתחלפות בדרך אחרת. ואז אתה רואה, שכתוב דברים אחרים. אלו נסתרות התורה, כיעויין בשפתי כהן פרשת נשא.

בכך, ועושים כל מיני שינויים. זהו עוד סדר של צירוף, אטב"ח זה עשר ביחד, אל"ף וטי"ת, וכן בי"ת וחי"ת, גימ"ל וזא"ן, דל"ת ווא"ו. ביחד, זה עשר. אח"כ יצב"ף, האות יו"ד והאות צד"י, זה מאה. וכן האות כ"ף והאות פ"א. וכן לעמ"ס, למ"ד ועא"ן, מי"ם וסמ"ך. זה מאה. ולאחר מכן, קצר"ף שנת"ם. בחומש תורה קדומה, הדפיסו זאת כך, קצר"ף, אבל הדבר מטעה, הוא היה צריך לעשות צא"ד פשוטה, כלומר קצר"ף, כיון שכבר יש את האות צד"י כפופה לפני כן, יצב"ף. שם האות צא"ד, היא תשעים, אבל בנ"ד זה תשע מאות. הרי אמרנו, כי טצ"ן, זה תשע, תשעים, תשע מאות. לכן צ"ל קצר"ף, בצא"ד פשוטה.

דרך אגב, בשפה העברית אומרים, צדי"ק סופית, או כא"ף סופית. וכיו"ב. כמדומני שכל זה בא מן המשכילים, הדבר אינו במקורות שלנו, אינני יודע כיצד זה נכנס לתלמודי תורה החרדיים. הם כותבים ואומרים, 'סופית', אבל הדבר איננו מקובל אצלנו. במקורות זה כפי שאנחנו אומרים, מי"ם סתומה, לא מי"ם סופית. אמנם נכון שאותיות מנצפ"ך (שאחז"ל כי צופים אמרו) הן האותיות הסופיות, כנראה הם חיפשו שיטה להקל על הילדים, אבל זה לא מה שמקובל. הכי הרבה, ישנם כאלה האומרים, כ"ף ארוכה, נו"ן ארוכה. כך ראיתי במדרש תלפיות. אבל אנחנו אומרים, נו"ן פשוטה, כפי לשון חז"ל.

א"כ בנ"ד, צ"ל קצר"ף. קו"ף זה מאה, וצד"י פשוטה זה תשע מאות. וכן ר"ף, האות רי"ש היא מאתיים, והאות פ"א פשוטה זה שמונה מאות. ואח"כ, שנת"ם.

מה שחסר, הן האותיות שאין להן זוג במספר, דהיינו האות ה"א, והאות נו"ן, והאות כ"ף פשוטה שהיא חמש מאות. על כך יש דבר הפלא ופלא, במדרשי חכמי תימן הראשונים. הקב"ה רצה לומר למשה רבינו ע"ה את הפסוק (דברים ל"א, ט"ז) הִנֵּה שֹׁכֵב עִם אֲבֹתֶיךָ וְגו' [מֵרֶן

כִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֱלוֹ שְׁמוֹת קְדוּשִׁים, אֲשֶׁר יְכוּלִים לַחְלוּל נְסִים וּנְפִלְאוֹת, מִי שֶׁמְבִין בִּזְהָ. כְּפִי שִׁישׁ אֶת חֲכַמַּת הַצִּירוף, כִּי מִי שִׁיּוּדַע אֶת הַחֲכָמָה הַזֹּאת הוּא יִכּוֹל אֲפִילוֹ לַהֲחִיּוֹת מֵתִים, וְכָל שָׂכָן לִבְנוֹת וּלְנִטּוֹעַ וּלְהָרוֹס. וְכֵן בִּפְסוּקִים זִיסַע' זִיבֵא' זִיט', שִׁזְהוּ שֵׁם בֶּן ע"ב, כְּפִי שְׁדִיבְרָנוּ בַּעֲבָר [עֵינֵי שִׁיעוֹר מוֹצֵשֶׁק שׁוּפְטִים הִתְשַׁעֵד]. אֱלוֹ דְּבָרִים גְּבוּהִים מְאֹד. מִי שִׁיּוּדַע אֶת הַסּוּדוֹת שֶׁלָּהֶם. אֲבָל, זֶה מְדָה בַּתּוֹרָה.

וישנם דברים, שהם גם לפי הפשט הפשוט. בספר ירמיהו (כ"ה, כ"ו) נ"א, מ"א] כתובה המלה 'שִׁשְׁךְ', והכוונה לארץ בבל. האות בי"ת, נתחלפה באות שי"ן. א"כ אתה רואה כי גם הנביא ירמיהו השתמש בכך. כמעט כל המפרשים מסכימים לכך, וזאת גמרא מפורשת במסכת סוכה [דף נ"ב ע"ב]. כמו כן [שם נ"א, א'] לֵב קָמִי, בא"ת ב"ש כשדים. גם התרגום מפרש כך. זהו הפשט, זה לא סודות. הדבר כמו צופן. גם בישעיהו (ז', ו') פֶּן טִבְאֵל, הוא חילוף רמל"א, באלב"ם גנדר"ס, דהיינו בן ירמליהו, לפי הרבה מפרשים ומדרש חז"ל במדב"ר פי"ח אות כ"א, ואכמ"ל.

ישנם אנשים הכותבים את שמותיהם בא"ת ב"ש, זהו החילוף. גם אנחנו קוראים כך, כאשר אין מניין או ביחידות, אומרים את שם הוי"ה ביי"ג מדות, בחילוף אותיות, מצפ"ן. פירוש, שזה משהו המקביל לו. וזה עניין בפני עצמו.

בגמרא סוכה [דף נ"ב ע"ב] כתוב, כי באטב"ח של רבי חייא, קורין לַסְהָדָה מְנוּן יַעוֹשׁ. וראיתי מי שהבין כי רבי חייא היה רגיל ללמד זאת לתינוקות. ולא מצאתי מקור מפורש לכך, אם כי זה ודאי נבנה על-פי מה שזכר במסכת כתובות [דף ק"ג ע"ב] שלולא ר' חייא נשתכחה תורה בישראל, שזרע פשתן וכו' וכתב חמשה חומשי תורה לחמשה תינוקות וכו'. כמה גדולים מעשי חייא יעו"ש. וצ"ע.

ישנו סדר נוסף, אטב"ח גזד"ו יצב"ף לעמ"ס קצר"ף שנת"ם. בכוונה אני מדייק גם בהגיית המלים, כיון שאני רואה שלא כולם מדייקים

שליט"א אומר זאת ב'ינוי': 'הינו שוכב עם אבותיו'. כתוב במדרשים, אינני יודע כיצד להסביר זאת, שהשכינה התביישה לומר למשרע"ה את הפסוק הזה, לכן הוא אמר לו לזווג את האותיות, הקב"ה לימד אותו איך לעשות זאת.

כתוב בספר אור האפילה, הנקרא במקורו נור אלצל'אם [פרשת נצבים דף תקס"ה] כך, אמר לו הקב"ה, זווג לי את האותיות כתות כתות, כת עשר, כת מאה, כת אלף. ומשרע"ה עשה את חשבון האותיות, אטב"ח גזד"ו, זווג את האות אלף עם האות טי"ת ויוצא עשר. יצאת ה"א מכת עשר. זווג יצב"ף לעמ"ס, יצאת נו"ן מכת מאה. זווג קקר"ף שנת"ס, יצא כא"ף מכת אלף. אומר הקב"ה למשרע"ה, מה נשאר? מה הם האותיות החסרות? אמר לו, ה'נ"ף. אמר לו, 'הנ"ף שוכב עם אבותיו'. הדבר מובא בעוד ספרים [עיי' ספונות כרך ט"ז דף קל"א]. דברים כאלה, אי אפשר להמציא'.

מוצא האותיות אחה"ע גיכ"ק וכו', ואופן הגייתם.

לאחר מכן, יש את מוצאי האותיות. אַחְה"ע, אלו אותיות הגרון. אח"כ גיכ"ק. אני אומר להם כפי שאנחנו למדנו, כי בבתי הספר כיום, אתם יודעים איך הם מלמדים, גיכ"ק וכדו', אבל הם לא יודעים. מה הגמגום הזה? גיחוך. אנחנו אומרים, גיכ"ק. המבטא שלנו התימנים, הוא מבטא צח וברור, אי אפשר להתבלבל.

מי שידויק יראה, כי אותיות אחה"ע, הן לא לפי סדר האותיות, אלא לפי סדר מוצאם מן הפה. האות אל"ף, היא הראשונה. אח"כ חי"ת, יותר בפנים. אח"כ ה"א. ובסוף עא"ן, מעומק הגרון.

ולגבי גיכ"ק, אלו אותיות החיך. בהתחלה האות גימ"ל, מכל השיניים. אח"כ יו"ד, יותר למעילה בחיך. אח"כ כא"ף, ולבסוף קו"ף.

אח"כ דטלנ"ת, שהן אותיות הלשון. ואח"כ זסטר"ץ, שהן אותיות השיניים. ואח"כ פומ"ף, אותיות השפתיים.

סדרים נוספים בצירוף האותיות.

ישנו סדר נוסף, אַלְפָּ"ם גַּנְדָּ"ס הַעֲוִ"ף זַחְח"ק טְרִי"ש פִּ"ת. אלב"ם היינו, זה לא האות הראשונה והאות האחרונה, כמו א"ת ב"ש, אלא מחלקים את כ"ב האותיות לשתיים, אחת עשרה אותיות ועוד אחת עשרה, אל"ף ולמ"ד, בי"ת ומי"ם וכו'. גם בסדר זה, ישנם לימודים. בספרי המפרשים ובמדרשים, מזכירים זאת בכמה וכמה מקומות. אני מקצר כעת בכך. וכן גנד"ס, גימ"ל ונו"ן, דא"ל וסמ"ך. אח"כ העו"ף וכו'.

סדר נוסף אשר לימדו, ע"י שעשו מלים מן האותיות. אַלְפָּא בִּינָה, 'אלפא' זה מלשון לימוד. גִּמְרֵי דְעָה, הַשְׁכָּל וְעוֹז, זְהִירוֹת חֶסֶד, טְהִרַת יוֹפִי, כְּתָב לוחות, מַעֲשֵׂה נְאֻמָּן, שְׁמִחָה עֲטָה, פֶּאֶר צִדְקָה, קִבְּלוּ רַבִּים, שְׁנוֹן תּוֹרָה. אינני יודע, האם כולם לימדו זאת, אני לא למדתי את זה, אבל נראה לפי הספרים, וגם שמעתי, כי ישנם כאלה שלימדו גם את זה.

למשל, בספר הפטריות עם פירוש רבינו זכריה הרופא [הוצאת יל"ן, יהודה לוי נחום] מובא ג"כ הסדר הזה, צילום מכת"י במהדורות החדשות שלו [בדף רפ"ט], אבל הכותב לא כ"כ דייק. לגבי א"ת ב"ש וכו', הוא כותב ממש כפי שלמדנו, הוא עשה א"ת בתי"ו דגושה, וכן אַח"ס בְּט"ע, כפי שאמרנו לעיל, ולא אַח"ס בְּט"ע. אבל משום מה, הוא עשה זנש"ת, אינני יודע מדוע, אנחנו למדנו זנש"ת, שי"ן בפתח. כמו השאר. אולי טעמו בגלל שזה סוף הפסקא.

ולגבי אלב"ם גנד"ס וכו', הוא עושה טרי"ש ולא טרי"ש, אינני יודע מה פתאום דוקא בטרי"ש זה בפתח, הרי הכל בקמץ. זחח"ק טרי"ש פ"ת. הכל בקמץ.

אח"כ לגבי אי"ק בכ"ר וכו', הוא פתאום עושה וס"ם, זע"ן, במקום וס"ם זע"ן. אינני יודע, מה קרה לו. הכל צריך להיות אותו הדבר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לא שמעתי אצלינו, שעושים לזה מנגינה, אולי היום כאן בא"י עושים מנגינה בכדי שהילדים ייהנו ויקלטו מהר. בתימן לימדו זאת, בלי מנגינה. רק לגבי ה'הגא' [שדיברנו והסברנו בַּעֲבָרָה], עשו קצת טעם, איזה ניגון.

חשבתי לעצמי, אולי מישחו יגיד, כי הסיבה שלא עשו אַבְּגִיָּד הוֹיִז, אלא אבג"ד הוֹיִז, כיון שהכוונה במלה אבג"ד – בלשון ערבית – לאבא וסבא. אַבְּ, גִּד. ובפרט שהדבר שגור בשירי הדיואן. לְמִשַּׁל [בשירה 'מסאון באלרצא ואלעאפיה', דיואן חפץ-חיים נ"א בית יחיאל, דף תמ"ח], בְּלֹאד אֶלֶאב וְאַלְגִּד. דהיינו, כאשר רוצים לדבר על ארץ ישראל, אומרים כי זאת הארץ של אבותינו וסבינו. גם בפירוש 'נעימות שיר', שהדפיס בני הרה"ג משה שליט"א, בשיר 'אַלֶּאָה אֶלְכֵּל' כתוב כך, טְרִדְנִי עֵן בְּלֹאד אֶלֶאב וְאַלְגִּד, ופ' ב'נעימות שיר', גירשני מארץ אבי וזקני. א"כ, אולי בגלל כך, עשו אבג"ד. אולי זאת היא המשמעות.

אינני מסכים לכך. הדבר אינו נראה לי. גם באופן כללי, לגבי כל דבר. רמזים בתורה, יש רק בלשון הקודש או הכי הרבה בארמית. פעם חכם אחד רצה להגיד, חכם ספרדי, אמר לי, שמעתי אותו דורש, או כתב [בספר ריח נוחות], אמרתי לו שלא ידפיס את זה, בסוף הוא לא שמע לי, הוא לא הבין מה שאמרתי לו. הוא אומר, ב'ראשית ב'רא א'להים, ראשי תיבות פֶּא"ב, ובלשון ערבית בא"ב זה שער, כביכול זה השער לתורה ולאמת, כי סופי התיבות הנם אמ"ת, זאת האמת שאין בילתה. הוא חשב להביא ראיה מדברי החיד"א בתחילת הספר חנוכת הבית, שם כתוב שישנו שם קדוש בא"ב.

אמרתי לאותו חכם, זה לא שם קדוש. הרי בארמית, בבא קמא היינו שער, אבל בערבית אין זה באב. אל תעשה רמזים, בשפה הערבית. אין דבר כזה. לא שמענו זאת בחז"ל.

לאחר מכן הוא מביא, אטב"ח גזד"ו וכו', פתאום הוא עושה, יצב"ף לעמ"ס קצר"ף שנת"ם. כפי שאמרתי לכם, אנחנו למדנו אחרת, יצב"ף לעמ"ס קצר"ף שנת"ם.

כעת הוא מביא כך, אלפא בינה, גמר דעה, השכל וְעוֹז. הוא עשה בעא"ן צירי, במקום חולם, ועוֹז. זאת בודאי שגיאה. מה שייך כאן, וְעוֹז?

שמעתי גירסא אחרת, השכל וְעוֹד. כעת אני מבין, מדוע הוא התבלבל. אולי השומע שמע וטעה, הוא לא הבין. ובמקום ועד, הוא כתב ועוֹז. בשלמא השכל ועד, זה יכול להיות, אבל לא השכל ועוֹז.

הַשֶּׁכֶל וְעוֹז, כנראה המכוון לפנימיות התורה שנקראת עוֹז, כמ"ש [תהלים כ"ט, י"א] יִי עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן.

כפי שאמרתי, לימדו את הצירופים הללו, לא לחנם עשו אבג"ד הוֹיִז וכו', למרות שיכלו לעשות צירוף באופן אחר. ואכן בדקתי וראיתי, כי בארצות האחרות, היה להם סדר אחר. למשל בארץ מרוקו, ישנו ספר בשם יהדות מרוקו, לר' רפאל בן שמחון, והוא כותב [בדף 178] שהם ג"כ עשו דבר הדומה למה שאצלינו, רק שהם עשו משהו יותר מסובך. אבגד'ה"ו, וְחֻטְ"י. כְּפִלְמ"ם. האחרון זה כפי שאנחנו, דומה לנו. נ"ן סַעֲפִ"ף צ"ץ קרש"ת. זהו דבר מעניין. רואים שישנו משהו משותף.

הוא אומר שם כך, המטרה בעצם היתה ללמד את הילד להכיר את האותיות ולשלוט בקריאה, למען יוכל לקרוא בסידור, ולהשתתף בתפילה בציבור. הילד למד את קריאת המלים והיגויין, והרבי צירף אותיות לפי סידורן, ובנה לו מלים ללא משמעות. כך נוצר פסוק שלם, שהילד היה צריך לדקלמו במנגינה מיוחדת.

מסקנת דברי בס' נפלאות מתורתך [בראשית, שעודנו בכתובים] היא כדלקמן, אין רשות לדרוש ראשי תיבות וכיו"ב בלשון ערבי, להוציא מכך איזה לימוד, הן במקראות הן בדברי חז"ל, רק בלשון הקודש או בלשון ארמית. אבל לגבי הערבית, עד פה. לא מצאנו דבר כזה.

אפשר להאריך הרבה על כך, אבל כעת רק ברצוני לומר, כי לא זאת היא הסיבה לכך שקבעו אבג"ד.

יותר מסתבר, כפי שכתב [שם בחומש תורה קדומה] בשם מהר"ר יחיא עזיירי זצוק"ל [והמקור בס' לקח טוב], כי כנראה שבאבג"ד ישנו צירוף, וכפי שהקדמנו. זהו השיקול. אבל לא להכניס דברים זרים, אשר לא שמעו אבותינו ורבوتינו.

ישנם כאלה האומרים, אֶלְפָּא בִּיתָא. הוא ג"כ ניקד כך, והאמת היא כי גם אני למדתי כך, גם אותנו לימדו כך, אבל כנראה שזה לא מדויק. לא אֶלְפָּא ביתא, אלא צ"ל אֶלְפָּא ביתא. והטעות באה, בגלל שיש עניין דומה, אֶלְפָּא בִּינָה, כפי שאמרנו מקודם. כפי ששם אומרים אֶלְפָּא בינה, הם העתיקו זאת גם לכאן, אֶלְפָּא ביתא. אבל זה צריך להיות, אֶלְפָּא ביתא. אֶלְפָּא היינו, המספר אלף.

מדוע אני חושב כך?

ראשית, כי כך מובנת סיבת הטעות, זה לא ממש טעות אלא העבירו ממקום אחר, לא דייקו.

הגמ' במסכת שבת [דף ק"ד ע"א], מביאה ג"כ רמזים באותיות, באו תינוקות לבית המדרש ואמרו דברים שאפילו בזמן יהושע בן נון לא אמרו. אֶלְפָּא בִּינָה, גמול דלים וכו'. אומר רש"י, לְמַד תורה. בלשון ארמית, ללמוד זה למילף.

ישנו משהו כמעט כמו אבג"ד שלנו.

בעל מדרש תלפיות [ענף אותיות, דף כ"ט] האריך ג"כ על סודות האותיות, והוא מביא כך [דפוס טשרנאווין דף כ"ט ע"ב], בעזרת שוכן ערבית, אתחיל לכתוב סדר מערכות אלפא ביתא כ"ב אותיות החקוקים בספר יצירה. מערכת ראשונה: א' בג"ד הו"ז חט"י כל"מ. הוא לא מביא את אותיות מנצפ"ך. אחר כך, נס"ע פצ"ק ר"ש ת'. ההבדל הוא רק בקרש"ת, הוא מחלק זאת לשלוש שלוש. בעצם הוא מפריד, גם את האות אל"ף לבד, והאות תי"ו לבד. בג"ד הו"ז חט"י כל"מ נס"ע פצ"ק רש"ת. זה ממש דומה.

אבל חושבני, כי הסיבה שצ"ל אֶלְפָּא ביתא, כיון שהמשמעות היא המספר אלף. לגבי הפסוק [במדבר ל"א, ד'] אֶלְפָּא לְמִטָּה, התרגום הוא, אֶלְפָּא לְשִׁבְטָא. זאת אומרת, לפי זה, האות אל"ף שלנו, פירושה מספר אלף. והעניין בכך, פשוט מאד. הרי אנחנו מתחילים, אל"ף בי"ת גימ"ל וכו', המספר הכי גדול הוא תשע מאות, ואח"כ חוזרים לאלף, חוזרים לראשון, א"כ זה אלף. יש למלה אלף, שתי משמעויות.

כך מביא שם בעל מדרש תלפיות [דף כ"ט ע"ד] משם צפנת פענח, אותיות התורה נחלקים לג' חלקים, תשעה באחדים, ותשעה בעשרות, ותשעה במאות. והנה לך סידורם: א ב ג ד ה ו ז ח ט, הרי תשעה של אחדים. י כ ל מ נ ס ע פ צ, הרי תשעה של עשרות. ק ר ש ת י ס פ צ, הרי תשעה של מאות. פקח עיניך סוד אלו האותיות, היאך רומזים האחדות. שסוף המספר, תשעה, וחוזרים לאחד. וכך היא עכשיו מורה צורת אלו החלקים, ט' תחזור ליו"ד והיא א' וכו'. הוא מאריך בכך. י' ארוכה, שבע מאות. י' ארוכה, שמונה מאות. י' ארוכה, תשע מאות. תחזור לאות אלף שהיא הראשונה.

א"כ יוצא, לגבי האות אל"ף, כי בעצם הכל מסתובב בחזרה, וזה בעצם אֶלְפָּא. ממילא מובן, שצ"ל אֶלְפָּא. בלשון ארמית, אֶלְפָּא ביתא.

בסגול. נראה מזה כי כך המקובל בעיר צנעא והמחוז, גם בשאמי. אינני יודע האם בכל המחוזות הדבר היה כך. כמדומני שיש מחוזות שגורסים בסגול (כאשר ראיתי בסידור פאר התפילה, כמנהג מחוז ביצא). בודאי שאם משתמשים קבוע בסידור ספרדי, הם עושים 'את צמח'. הרי אצל הספרדים, אין הבדל בכלל בין צירי לסגול. א"כ מסתמא, כיון שישנם שהתרגלו לסידורים האלה, הם עשו 'את צמח'. גם האשכנזים מנקדים כך. אבל התימנים, בכל אופן במחוזות במרכז תימן, הם גורסים 'את צמח'.

אבל האמת היא, כי בספרי התכאליל כת"י, הדבר אינו מוסכם. ישנם כאלה, שניקדו 'את' בפתח, וישנם כאלה שניקדו בצירי.

ממשיך וכותב בעל אמת ויציב שם, כמו וויקרא כ"ה, ה' [את ספיח קצירך, (דברים י"ג, א)] את כל הקציר. כך מקובל בפינו מאבותינו, וכן הוא במקצת תכאליל, דלא כהתכאליל של מהר"י בשירי ודומיהם, שניקדוהו בפתח.

אצלינו התימנים, פתח היינו כמו סגול. כפי שאמרתי לכם, גם אצל האשכנזים והספרדים הדבר כך, מנוקד את צמח. אינני יודע, מדוע נתקבל אצלינו בצירי דוקא. גם מהר"י זיע"א ניקד כך, את צמח. לגבי התכלאל של מהר"י בשירי, הוא מתכוון לתכלאל משנת ה'שע"ח. אבל גם בכת"י שאצלי, שקיבלתי מאת ידידנו ר' יואב גובירי הי"ו, שהוא משנת ה'ת"ז, גם שם כתוב כך. ישנם עוד כאלה שכתבו כך.

אבל אינני מבין, מה הראיה שהביא מן הפסוק 'את ספיח קצירך'. זאת אינה ראיה. שהרי ישנם גם פסוקים אחרים, ששם בסגול. כגון וויקרא כ"ה, ל"ז [את הפספף. (שמות ל"ד, כ"ז)] את הקציר האלה. לא בגלל שזה בהתחלה, זה צריך להיות 'את', זה יכול להיות גם 'את'. ישנם פסוקים המתחילים במלה 'את'. אינני מבין זאת. לא ברור לי, מדוע הדבר כך, וגם לא ברורה לי הראיה. זה לא נימוק.

רואים אצלו מה שהוא מביא בשם ספר הפליאה ודף ל"ב ע"ד, את סדר האותיות, אבל הוא לא קרא כפי שאנחנו אומרים. אנו אומרים, בי"ת, עם דגש, וכן למ"ד. אבל הוא כותב במפורש, שזה צ"ל רפוי. וז"ל, בי"ת, שתי נקודות, דגוש בבי"ת, רפה בתי"ו. וזאת אומרת, שהם ג"כ אז ידעו לבטא תי"ו רפויה. דל"ת, נקודה קמץ. לפי דבריו, זה דל"ת. הלמ"ד בשלש נקודות, דהיינו סגול, והדל"ת רפה. וכהנה וכהנה. הוא מסביר על כך עניינים וסודות, אבל לא ניכנס לכך כעת. אם המדובר בספר הפליאה, זהו כבר ספר קדמון. כנראה שישנן ארצות, שהיתה להם מסורת אחרת. אבל אנחנו אמרנו את המסורת שלנו, ולהם יש את המסורת שלהם, וח"ו אי אפשר להגיד שזאת טעות, איננו יכולים לדעת מי יותר צודק, ואולי שניהם צודקים. בכל אופן, רק שנדע באופן ברור, מה היא המסורת שלנו.

הערה מהקהל: זה ברור שהאות אל"ף משמשת למספר אלף. כפי שלגבי התאריך, כותבים ה'תשע"ח, והאות ה"א היא חמשת אלפים.

תשובת מרן שליט"א: נכון, לפעמים משתמשים באות א', למספר אלף. למשל, בתשובות הרדב"ז, כאשר רצו לומר 'סימן אלף ומאתים', עושים א וגרש, דהיינו א'. אבל זהו כפי שמשתמשים באות בי"ת. זאת אינה ראיה. התכוונתי על הביטוי. אבל שהשימוש בכך הוא בתורת אלף, יכול להיות. אולי אתה צודק. נכון, אולי הבאת עוד ראיה. בסדר.

מדוע בברכת את צמח דוד וכו' אומרים את המלה 'את' בצירי.

לא כל כך מובן, מדוע בתפילת שמו"ע אנו אומרים, את צמח דוד מהרה תצמיח. מקודם דיברנו, בעניין את פ"ש. מדוע בתפילה אנו גורסים 'את' בצירי, ולא 'את' בסגול? אינני יודע, האם מישהו יכול להסביר זאת.

ראיתי בסידור עם פירוש אמת ויציב [דף קל"ז] שכתוב כך, את צמח, האל"ף בצירי ולא

הערה מהקהל: אומרים 'את' רק כשזה נסמך למלה הבאה.

תשובת מרן שליט"א: בסדר, הרי זה סמוך, 'את' צמח דוד'. מה הבעיא? כמו 'את' הדברים האלה, תאמר כך 'את' צמח דוד'. זאת שאלה. צריך להבין, למה? המקום ב"ה יאיר עינינו.

ביאור דברי מדרש תדשא, לגבי השאלה מדוע מגילת איכה נכתבה לפי סדר אבג"ד.

דיברנו בזמנו [שם] לגבי מגילת איכה, שהיא נכתבה עפ"י סדר אל"ף בי"ת. חז"ל כבר דיברו על כך, בין היתר במדרש איכה רבה ווילנא ה'תרע"ט, בובר, דף כ"ב האומר זאת בסגנון אחר, למה נאמרה מגילת קינות באל"ף בי"ת, כדי שיהיו נגרסין – הכוונה נלמדים בשינון – בפי המקוננים. מלשון גירסא. דבר אחר, אני אמרתי לברכס מאל"ף ועד תי"ו, דכתיב ויקרא כ"ו, ג' [אם פתקתי תלכו, עד קוממיות] [שם שם י"ג], והם סרחו ולקו מאל"ף עד תי"ו.

בעל מדרש תדשא, אומר משהו דומה, אבל צריך להסביר את דבריו. וז"ל, למה נכתב הספר הזה כסידור כ"ב אותיות שבא"ב? התשובה, בשביל שיהא הספר הזה מוכן ורגיל לכל ישראל בפייהם. דיברנו על כך בזמנו, הבאנו זאת מהמבי"ט, שילמדו זאת בעל פה וכו'.

כשם שנאמר על השירה הגדולה, ועתה פתבו לקם את השירה הזאת וגו' [דברים ל"א, י"ט]. כך לשון מדרש תדשא. זהו מדרש נדיר, לא כ"כ מצוי. הוא מביא, את 'השירה הגדולה', דהיינו שירת האזינו. זאת השירה הכי גדולה, מכל השירות שישנן בתנ"ך. הוא אומר, שזה כמו שם. ועתה כתבו לכם וגו' ולמדה את בני ישראל.

אבל לכאורה, מה נפשך. הרי שם, שירת האזינו אינה לפי סדר אל"ף בי"ת. איך הוא אומר, שזה כמו האזינו? הרי שירת האזינו בעצמה אינה לפי א"ב, למה כאן יהיה עפ"י א"ב?

צריכים לומר, כי כוונתו למה שדרשו חז"ל במסכת עירובין ודף נ"ד ע"א, על הפסוק וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְיָהּ בְּפִיהֶם, 'סִימָנָה בְּפִיהֶם'. דהיינו, תעשה סימנים, בשביל הזכרון. אינני יודע, איזה סימנים עשה משרע"ה בשירת האזינו, בכדי שהם יזכרו. אבל היסוד, כתוב כאן. תעשה סימנים. א"כ בנ"ד, עשו סימנים לפי אל"ף בי"ת.

מדוע הפרק החמישי במגילת איכה אינו לפי סדר אבג"ד.

ישנו דבר פלא עצום במגילת איכה, כי ארבעה פרקים הם לפי סדר אל"ף בי"ת, והפרק החמישי אינו לפי אל"ף בי"ת. מתחיל, זְכֹר יְיָ מָה הָיָה לָנוּ וגו'. וממשיך, נַחֲלָתָנוּ נִהְפָּכָה וגו'. יְתוֹמִים הָיִינוּ וגו'. לא לפי אל"ף בי"ת.

בספרי התיגאן ובספרים הישנים, כגון בן אשר כנראה, כל הספרים המדויקים שיש בעולם, ישנו דבר מעניין, במגילת איכה, בין פסוק לפסוק, ישנו ריוח. בספרים האחרונים, כבר לא שמו לב לכך. עשו הקדמונים כעין ריוח פרשה, בין פסוק לפסוק.

חשבתי לעצמי, בשביל מה צריך את הריוח הזה, בין פסוק לפסוק?

אלא הרי לעתיד לבוא, מגילת איכה תיהפך לשיר של שמחה. לעת"ל נבין פירוש אחר במגילת איכה. הרי מגילת איכה, לא תיעלם. כפי שהתוכחות שבתורה לא ייעלמו. אלא שאנחנו נבין איזה עומק, יהיה לנו פירוש נוסף, חוץ מהפשט הפשוט, להבין זאת כפי ששייך לעתיד לבוא. ובעבר הבאנו ושיעור מוצש"ק תצוה ה'תשע"ד, כי הסיבה שישנם רווחים בכל השירות, כיון שלעת"ל ישראל יאמרו שירה, והם יכתבו אותה שם. א"כ אמרתי, אולי הריוח הזה הוא בכדי שיוכלו לכתוב ביניהם. לעתיד לבוא, נוסף עוד כמה מלים בין פסוק לפסוק.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אני אומר זאת, כיון שיש כאן דבר מפליא ומעניין. לא רק שמגילת איכה היא לפי סדר אל"ף בי"ת, אלא שגם יש בזה לפי א"ת ב"ש. זהו דבר שלא שמים לב אליו, אבל א"א להכחיש זאת, בודאי שזה אמת ומכוון. כל פסוק, בפסוק האחרון, האות תי"ו, זה מתחבר ומתקשר עם פסוק א'. למשל פסוק א', 'רבתי עם, רבתי בגויים', ופסוק כ"ב 'רבות אנחותי'. הפסוק השני, 'אין לה מנחם', פסוק כ"א 'אין מנחם לי'. 'השיגוה בין המצרים', המלה המקבילה 'ראה י"י כי צר לי'. 'כהניח נאנחים', 'כהני וקני'. ממש דברים מפליאים. 'איכה יעיב באפו' [א'], פסוק כ"ב הפותח בתי"ו, 'ביום אף י"י פליט ושריד'. פסוק ב', 'בלע י"י ולא חמל', פסוק כ"א הפותח בשי"ן, 'טבחת לא חמלת'. באות ג', 'כאש להבה אכלה סביב', 'אם תאכלנה נשים פרים'. 'כל מחמדי עין', 'נפש עוללך'. כאן ישנו דבר חידוש. לומר כי בעצם, 'מחמדי עין', זה מקביל למלים 'על נפש עוללך'. לכאורה, זהו פירוש חדש. מהתרגום מובן כך. קרוב לכך. 'מחמדי עין', תרגומו כל עולים. דהיינו הבחורים. וכל דמרגנין לחיזו עינא, וכל הנחמדים למראה העין.

אבל זה עד כאן. אמנם יש עוד קצת ועיינ תנ"ך עם פירוש דעת מקביל, במבוא למגילת איכה דף ז' ח', וסיני קובץ פ"ט דף קכ"ט ק"ל, אבל עכ"פ לאחר מכן כבר לא מוצאים את הקשר.

שוב הפעם, ירמיהו הנביא התחיל, וכנראה לגבי ההמשך, צריך להתעמק יותר בכדי לגלות. הוא עשה לנו את הפתיחה, הבלית את זאת, אבל בהמשך אתה צריך להבין זאת לבד. צריך כנראה להתעמק בדרשות או בצירופים אחרים, ואולי בצירוף אחר צירוף, בכדי להבין איך הפסוק הראשון והאחרון מתחברים. אלו דברים ממש מפליאים. נעו מעגלותיה של תורה, לא תדע. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

אולם כאשר הסתכלתי, ראיתי כי בפרק האחרון אין ריוח, בפרקים האחרונים כתוב פסוק אחרי פסוק. מה נשתנה?

אם כן צריך לומר, כי התשובה פשוטה מאד. הדבר סימן, כי עשו את הריוח, רק בכדי שתשים לב שזה לפי סדר אל"ף בי"ת. לכן בפרק האחרון, שהוא לא לפי אל"ף בי"ת, לא צריך לשים ריוח.

האמת היא, כי רק בתאג אחד של בניה, הוא עשה רווחים גם בפרק האחרון, אבל זה יוצא דופן. בתיגאן אחרים שלו, אין רווחים בפרק האחרון, כמו שאר הספרים. אך בתאג המדובר הוא עשה גם בפרק האחרון ריוח בין פסוק לפסוק, עד הפסוק 'אתה י"י לעולם תשב', שם הוא עשה ריוח פרשה, וארבעת הפסוקים האחרונים ללא שום ריוח.

אבל מצד שני, קשה להבין זאת. ראשית, וכי ירמיהו הנביא, לא יכל לעשות גם את הפרק האחרון לפי סדר אל"ף בי"ת? והדבר המיוחד והמשונה ביותר, האומר דרשני, זה כי הפרק האחרון הוא ג"כ כ"ב פסוקים. אני מבין מכך, שישנו כאן בכל זאת אבג"ד בצירוף, דהיינו אם נעשה זאת בחילופים. ואולי לא בחילוף אחד, לפעמים צריך לעשות חילוף ועוד חילוף, כפי שלגבי השם בן כ"ב אותיות, כמדומני שבספר שפתי כהן [פרשת ברכת כהנים], ראיתי זאת לפני שנים רבות, הוא עושה חשבון איך יוצא אנקת"ם פספסי"ם וכו', או איך יוצא שם בן מ"ב מן הפסוק הראשון שבתורה, מ'בראשית ברא' עד 'זהארץ היתה תהו ובהו', עושים חילוף ועוד חילוף. זאת אומרת, בהתחלה אתה צריך להחליף את האות אל"ף, למשל באות תי"ו, לפי סדר א"ת ב"ש, ואח"כ אתה צריך לקחת אות המקבילה מצירוף אחר, כגון מאלב"ם גנדר"ם, וכן הלאה. כמה צירופים. לכן מסתבר לענ"ד, כי גם כאן ישנו צירוף מסויים, אשר הסתירו אותו.

שאלה מהקהל: מה החידוש בכך שיש באיכה סדר לפי א"ת ב"ש?

תשובת מרן שליט"א: במקומות אחרים אין את זה, כגון בתהילה לדוד, ותמניא אפי, ואשת חיל.

תמיהה על דברי אחד האדמורי"ם שאמר כי בהצנעת ספר קינות משנה לשנה ישנה חוסר אמונה.

ראיתי שמביאים בספרים בשם אחד האדמורי"ם, אני מקוה שאני קורא את שמו נכון, רבי מרדכי מלכוביץ, שאמר כך, אילו היינו מאמינים באמונה שלימה בביאת המשיח, לא היה אדם מצניע את הקינות מתשעה באב לתשעה באב. בכמה ספרים הביאו זאת.

הדבר נשמע מאד תמוה. מסתמא לא הביאו אותו בצורה המושלמת והנכונה. כי לפי מה שהוא אומר, חס ושלום, בכך שמצניעים את הקינות משנה לשנה, זהו פגם באמונה, לא מאמינים באמונה שלימה. אז מה הוא רוצה שנעשה? שבכל שנה נגזז אותם? ומה נעשה בשנה הבאה, נדפיס מחדש? מה יעשו?

ישנם חסידים, אשר מניחים את ספר הקינות על ארון הקודש, והולכים לביתם. אולי זה בגלל זה. כמדומני שדיברתי על כך בעבר, ביקשתי מהרב שילה שיחפש זאת אולם הוא לא מצא, זכור לי שדיברתי על כך, מסתמא באחד השיעורים, אולי זה עוד יימצא. בכל אופן, ישנו מנהג כזה אצל האשכנזים, כך זכור לי. הם לא לוקחים את הקינות לביתם, כי יש להם את הקינות בספר לבד.

היום בזמנינו, גם אצלינו התימנים הדבר כך, כי יש לנו – הדפיסו – תכלאל מיוחד לתשעה באב, אבל בעבר לא היה דבר כזה, הקינות הם היו חלק מהתכלאל. בעבר הרי לא הדפיסו בצורה מפורטת את הכל, אלא רק את מה שמתחדש, דברים הנוספים. אבל גם בדורינו,

אינני חושב שמישהו נוהג כך, להשאיר אותו בביהכ"נ. אלא אם כן, הספרים נמצאים בבית הכנסת, זהו רכוש של בית הכנסת, אז בלא"ה משאירים אותם שם.

כאשר היינו ילדים, בכל שבת היינו לוקחים את כל הספרים לבית הכנסת, ומחזירים אח"כ אותם הביתה. לוקחים סידור, פרשה, וספר הפטריות, ומנורת המאור. לוקחים ומחזירים בסוף הביתה. היום בזמנינו, הכל נמצא בבית הכנסת, העניין מסודר, לא צריכים לקחת ולהחזיר. אבל מסתמא, ישנם אנשים בודדים אשר יש להם את הקינות באופן פרטי, ובכל זאת אינני חושב שהם משאירים והולכים.

דבריו אינם מובנים. מדוע לא להצניע אותם? מה הדבר קשור, לאמונה השלימה שאנחנו מאמינים בביאת המשיח בכל יום שיבוא? לפי זה, יהיה אסור לשלוח הזמנה לחתונה אחרי תשעה באב, כי יבוא המשיח, וישתנו הסדרים. אנחנו מאמינים בודאי שיבוא, אבל ישנו צד, ואם לא נזכה? הרי כתוב, אם זכו – אחישנה, ואם לא זכו – בעתה. ישנו זמן קצוב, שהקב"ה קבע, זמן של ביאת המשיח, שאפי' אם לא יחזרו בתשובה, יגיע המשיח באותו הזמן. אנחנו רק יכולים להקדים את הזמן, אבל בכל מקרה אנחנו ניגאל.

זאת לא סתירה כלל ועיקר באמונה בביאת המשיח, אם מישהו מתכנן משהו לאחר תשעה באב, או שהוא חושב ועושה משהו, כגון אם הוא רוצה לחבר ספר על הלכות תשעה באב, וכדומה, וכי נגיד לו שלא יכתוב, כי אין תשעה באב. בסדר, הלאי שנזכה, אנחנו אומרים זאת בתורת תקוה, אבל ח"ו אין בכך כל סתירה לאמונה בביאת המשיח.

מסתמא דבריו לא נאמרו בצורה מושלמת ומדויקת, או שהוא נתכוון רק בתורת מוסר, בשביל ההרגשה, אבל לא בצורה משמעותית.

כאשר ישנו פסוק, לגבי הפסוקים, אפשר לדעת לפי הגעיא, האם זה 'חלליהם' או 'חלליהם'. הרי ישנן מלים שהן דומות. כגון 'יהללו', יש 'יהללו' ויש 'יהללו'. אפשר לדעת זאת, לפי הגעיא. כגון בפסוק [בראשית י"ב, ט"ו] וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ, איך אני יודע? אם יש געיא. ואם אין געיא, אז אין. אבל לגבי התפילות, אין את הדבר הזה. בתפילות תמיד אומרים, רַבּוֹתַי, יְהַלְלוּךָ, בשוא נע, אף אחד לא חושב לומר 'יהללוך', כי בסידור חייב להיות שיטה קבועה. כי אחרת, אתה צריך לעשות געיות בסידור. כפי שכתוב לגבי דגש ורפה, הרי הדבר תלוי בפסוק, על כרחך שאין בכך קפידא. הקריאה הפשוטה היא כך.

אבל האמת היא, בדקתי בתכאליל וראיתי כי הם לא הושוו בזה. ישנם כאלה שניקדו בשוא נח, 'חלליהם'. ועל צבא תהלתם, מהר"י בשירי ומהר"י ונה. שניהם ניקדו כך, 'חלליהם'.

התעמקתי בעניין זה, מדוע הם כתבו כך. וחושבני, כי ראשית, אין יוצא מן הכלל לגבי המלה 'חלליהם' או 'חלליכם' הכתובים במקרא, כולם כתובים בשוא נח תחת האות למ"ד הראשונה. למרות שכתוב בנביא [ירמיהו ח', כ"ג] אֵת חַלְלֵי בֵּת עַמִּי, כפי שקראנו בהפטרה, אבל כמעט גם שם כל המלים הן 'חללי', כגון בפסוק [איכה ד', ט"] טוֹבִים הָיוּ חַלְלֵי חֶרֶב מִחַלְלֵי רָעָב. כך זה בספרים המדויקים. רוב המלים 'חללי', הם בשוא נח, וישנם רק בודדים שהם 'חללי'.

א"כ יוצא, שבעצם ישנו כאן ויכוח. חלקם סברו, 'מגילת קינות תוכיח'. כפי שנאמר בשוא נח, 'טובים היו חללי חרב מחללי רעב'. וחלקם אמרו, לא, סליחה, תראה מה כתוב בהפטרה, 'את חללי בת עמי', נע. א"כ מובן, שישנם כאן צדדים לכאן ולכאן. ממהר"י אין ראיה, כי גם לגבי תיבת 'המתהללים' הוא עשה בתכלאל שוא נע, הוא אז עדיין לא עמד על העניין. הרבה הכרעות שיש לנו בספרו חלק הדקדוק,

שאלה מהקהל: פירסמו השנה בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאמר במוצאי ת"ב שבעת נולד המשיח.

תשובת מרן שליט"א: כן, אבל זה כתוב בחז"ל במדרש, שייך גם לפני 1000 שנה, ו-900 שנה. זה לא בשנת ה'תשע"ח. אינני יודע מדוע פירסמו זאת כעת, אין בכך כל חידוש.

שאלה מהקהל: הדבר קשור לאבן שנפלה בכותל המערבי? אמרו שיש בכך איזה סימן?

תשובת מרן שליט"א: מי יודע? זה אולי בשביל הרפורמים, כי האבן נפלה בצד שלהם. נפלה אצלם. לא בכותל המערבי, אלא הדרומי שהם דורשים לתת להם שם חלק לרעיונות הטפשיים שלהם. פִּי אָבֶן מְקִיר תִּזְעַק [חבקוק ב', י"א] על חילול הקודש שהם רוצים לעשות שם בעוה"ר. תפול עליהם אימתה ופחד. מה להם ולבית המקדש?

בתפילות תשעה באב, במלים 'הרגו על חלליהם', האם האות למ"ד הראשונה היא בשוא נע או נח.

ברצוני לסיים, בשאלה אשר משום מה רבים שאלו אותי השנה, לגבי המלים 'הרגו על חלליהם', בתפילות תשעה באב בברכת 'רחם', האם גורסים 'חלליהם', הלמ"ד בשוא נח, או 'חלליהם' נע. השאלה היא, לפי מהר"י זיע"א. כיון שמהר"י אומר לגבי הפסוק [במדבר ל"א, ח'] וְאֵת מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל חַלְלֵיהֶם, שצ"ל 'חלליהם'.

כמדומני, שבפי הציבור שגור לומר בתפילות, 'חלליהם'. כולם אומרים כך. גם מי שקורא בפסוק, אומר כאן 'חלליהם'. מישהו שמע קורא האומר 'חלליהם'? אם מישהו שמע כך, יתכן שהקורא אמר זאת מעצמו. אינני יודע, אם יש לו זאת במסורת.

האמת היא, כי גם אני חשבתי שצ"ל 'חלליהם', שוא נע, כיון שהמדובר בתפילה ולא בפסוק.

נכתבו בשלב יותר מאוחר. לכן, אין ראייה מכך שמהרי"ץ עשה כאן שוא נע.

בכל אופן, הם – מהר"י בשירי ומהר"י ונה – ניקדו 'חלליהם', בשוא נח. ולכן נראה לי כי הגירסא הזאת עדיפה. בפרט ששני מדקדקים אלו כתבו כך, וגם שזאת יותר חכמה להגיד כך. אף אחד לא יגיד חלליהם, בשוא נח, מבלי מסורת. אבל חלליהם, בשוא נע, זה לא חכמה להגיד כך. זהו ההיפך ממה שחשבתי בהתחלה.

דברים בשבח החוברת חן אשה על בעלה.

דיברתי בעבר על החוברת 'חן אשה על בעלה', כעת החוברת מוכנה לקראת הדפסה שנייה, מדפיסים אותה משפחת שפירא מעיקו"ת ירושלים ת"ו. לפי מה שהבנתי, החוברת הזאת עזרה רבות, השכינה הרבה שלום בבתי ישראל, הם ביקשו ממני כי כיון שהם מתכוונים להוציא אלפיים עותקים מחדש, שאציין זאת בשיעור במוצאי שבת, הם לפני הדפסה, אם יש מי שמוכן לתרום. אפשר גם להזכיר שמות בתוך החוברת. מי שירצה, אני גם חושב שזאת סגולה לשלום בית, יש כאן טלפון, 052-7140981. משפחת שפירא.

האם אפשר לקחת הלוואה בכדי לקנות תכשיט לאשה לחג, ומעשה שהיה בעניין זה.

הרי לקראת החגים, בימים טובים וברגלים, כתוב בשלחן ערוך [סימן תקכ"ט סעיף ב'] חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלווים אליו. כיצד משמח? הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים. והנשים, קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו. הרמב"ם [הל' יום טוב פ"ו הל"ח, לפי הנוסחאות כת"י דידן] כותב, תכשיט, דהיינו תכשיט אחד.

המשנה ברורה [שם בבה"ל] אומר, ואם אין ידו משגת, יקנה להם לכל הפחות מנעלים חדשים לכבוד יו"ט. דבר הכי פחות.

ישנם ששאלו, האם לקחת הלוואות בשביל כך? אם האדם במצב קשה, שיקח הלוואה בעבור זאת?

נראה לי, כי הדבר אינו עד כדי כך. כאשר המשנ"ב כותב, 'אין ידו משגת', אין כוונתו שהוא יקח הלוואה. לגבי שבת כתוב, לוו עלי ואני פורע. אבל בנ"ד לא נאמר 'לוו עלי, שהאדם יקח הלוואה והקב"ה יפרע. בנ"ד, עליך לעשות חשבון, אם נראה לך שתהיה לך את האפשרות להחזיר את ההלוואה, אזי תיקח אותה. אבל לומר שתסמוך על הנס, שהקב"ה יפרע, זה כתוב רק לגבי שבת.

אולם ישנו כאן סיפור מדהים, המיועד לחוברת דלעיל, כדאי לכם לשמוע אותו.

אשה שבעלה נוהג לקנות לה תכשיט בשלושת הרגלים. אינני יודע, למה כתבו כי זה דוקא לגבי שלושת הרגלים. חושבני, כי כך זה לגבי כל יום טוב. וכך מובן בפשטות מדברי הפוסקים, הרמב"ם והש"ע. אולי בגלל שבראש השנה בלא"ה יש נשים שנוהגות לא לעדות את תכשיטיהן, מפני שהוא יום המשפט (עין ש"ע המקוצר סי' ק"ט הערה נ"ב), א"כ אין צורך לקנות. יב"ן].

היות והוא לומד יום שלם בכולל, ולא רוצה לצאת לרחובות העיר, להסתובב ולחפש, משום ולא תתורו וגו' אחרי עיניכם, הוא שולח את אשתו לחפש תכשיט, ומקציב לה סכום מסויים לכך.

באחד מהחגים, התעניין האם חיפשה טבעת שרצתה לקנות לחג, ואמרה לו שלא מצאה. ביקש שתחפש שוב, ובחנות אחת צדה את עיניה טבעת יפה מאד, ושאלה למחיר שלה. המוכרת ענתה, ומתשובתה הבינה שהטבעת יקרה. וכששאלה מדוע הטבעת יקרה, ענתה המוכרת שזהו יהלום. התעניינה האם יש עיצוב דומה לטבעת מזרקון או אבן פשוטה, ולא היתה.

לשאלה מדוע הוספת עוד סכום? ענתה לה החברה, כי אמה בבית חולים, והיא הבטיחה שאם ישתפר מצבה של אמה, היא תתן תוספת למעשרות הקודמים. וכך היה.

בקיזור, ה' לא יִמְנַע טוֹב לַהֲלָכִים בְּתָמִים [תהלים פ"ד, י"ב], מי שעושה לשם שמים, בכדי להשרות את השכינה בביתו, האדם אשר יש לו שלום בבית הוא ב"ה מסודר, אם אין מתחים ח"ו אזי הוא רגוע ושליו, ובכך הם זוכים, כפי שנאמר [בראשית ה', ב'] זָכַר וַיִּקְבֶּה פָּרָאִים וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם. בודאי שהדבר מוסיף ומעלה הרבה ברוחניות.

האמת היא, כי ביקשו ממני בעבר לדבר על ענייני שלום בית, אבל הדבר לא הסתדר. לכן כעת, כיון שהדבר נודמן לנו, כפי שאמרת, זאת זכות גדולה לעזור לחוברת 'חן אשה על בעלה', תבוא ברכה על כל מי שיתרום, שיזכה לזכות את הרבים ואת עצמו ובני משפחתו, ולהרבות שלום בבתי ישראל, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א

קודם הוצאתו, הוסיף מקצת עניינים

וציין מעט מקורות, שיפר ותיקן כמה דברים,

כי מפאת העומס הרב המונח על כתפיו,

נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת,

להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת

למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר

להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה,

או לעילוי נשמת. השם יזכר בל"נ

בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכי"ר.

כשחזרה, שאל בעלה האם מצאה, ענתה שלא, ונפלט מפיה שמצאה משהו שלא מתאים, כיון שהיא יקרה. כשפירטה את המחיר, הסכים שזה יקר.

יום למחרת, חזר עם מעטפה ודרש מאשתו שתלך לקנות. האשה סירבה בגלל המחיר. בעלה הסביר, שהיא מזכה אותו. כל היום הוא לומד גמרא, וכתוב שזו מצוה לייקר את האשה, ועכשיו זהו המבחן שלו האם הוא מאמין במה שלמד. האשה התנגדה ושאלה מאיפה הכסף הזה, וענה לה שלוה קצת מכל אדם בכולל עד שאסף את כל הסכום. זה נתן לי מאה, וזה נתן לי מאתיים, ואספתי את כל הכסף הזה.

הבעל שלח את אשתו לחנות. כשהגיעה לחנות, בחרה באותה טבעת.

המוכרת הצביעה והמליצה על טבעות אחרות, כדי לבחון האם היא מעוניינת דוקא בזו שבחרה. וכשהתעקשה, אמרה לה המוכרת, "מזל טוב", זכית בטבעת חינם במבצע פתיחה של החנות. הבעלים הקציבו 5 פריטים לחלק בחנם, והטבעת הזאת היא אחד מהפריטים האלה. האשה חזרה הביתה עם המתנה ועם המעטפה. ישתבח שלו לעד.

סיפור נוסף שסופר מכלי ראשון.

אשה שתקופה קצרה אחרי הלידה ביקשה מבעלה מתנה תכשיט, ובעלה הסכים. האשה, בהסכמתו, שילמה את מחיר הטבעת בתשלומים. לא יכלו לשלם זאת בבת אחת, לכן פרסו זאת לתשלומים.

מיד למחרת, ראתה בחשבון הבנק יתרה לא צפויה. חברה שכנה שלה, שתקופה ארוכה הבטיחה לתרום לה מעשרות, בדיוק באותו יום הפקידה לה אותם. הבעל שמח מאד, והוסיף לה מתנה נוספת שעון. יום למחרת, שוב מופיעה הפקדה נוספת לחשבון. אותה חברה שתרמה לה קודם, שוב תרמה.